

PROGRAM DORA IN ZORA

Asist. dr. Andrej Kravos, dr. med.

Katedra za družinsko medicino

Modul preventiva, LJ

UVOD

- Preventiva in presejanje je ena izmed osnovnih nalog zdravnika DM

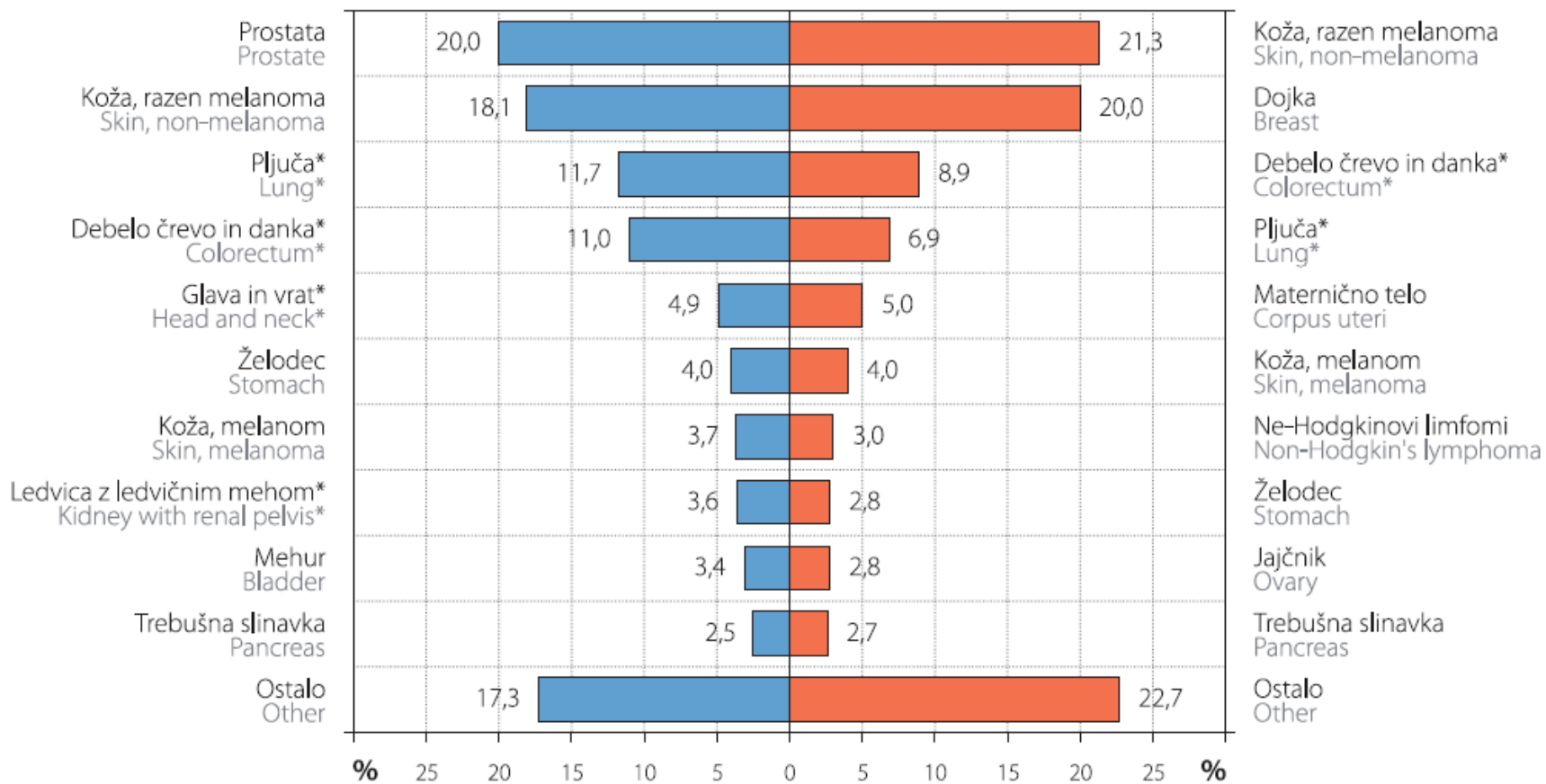
Poročilo RR za leto 2014

- Incididenca raka: 13.561
 - M: 7.387
 - Ž: 6.175
- Prevalenca raka: 107.999
 - M: 49.052
 - Ž: 58.947
- Umrljivost: 5.911
 - M: 3.299
 - Ž: 2.612

Odstotni delež raka po spolu, Slovenija 2013

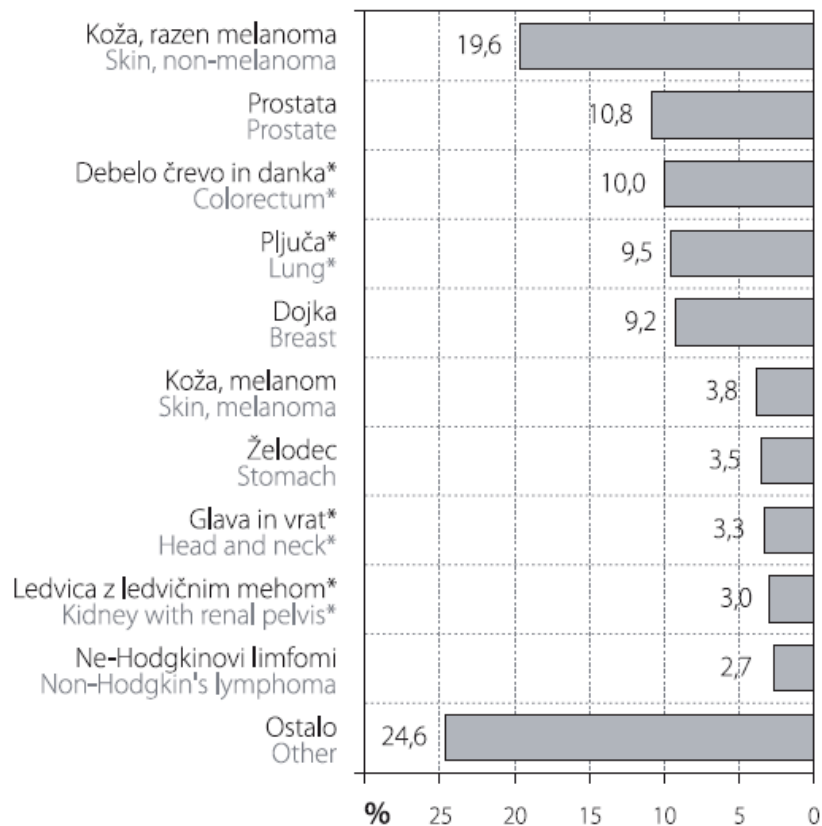
MOŠKI / MALES

ŽENSKE / FEMALES

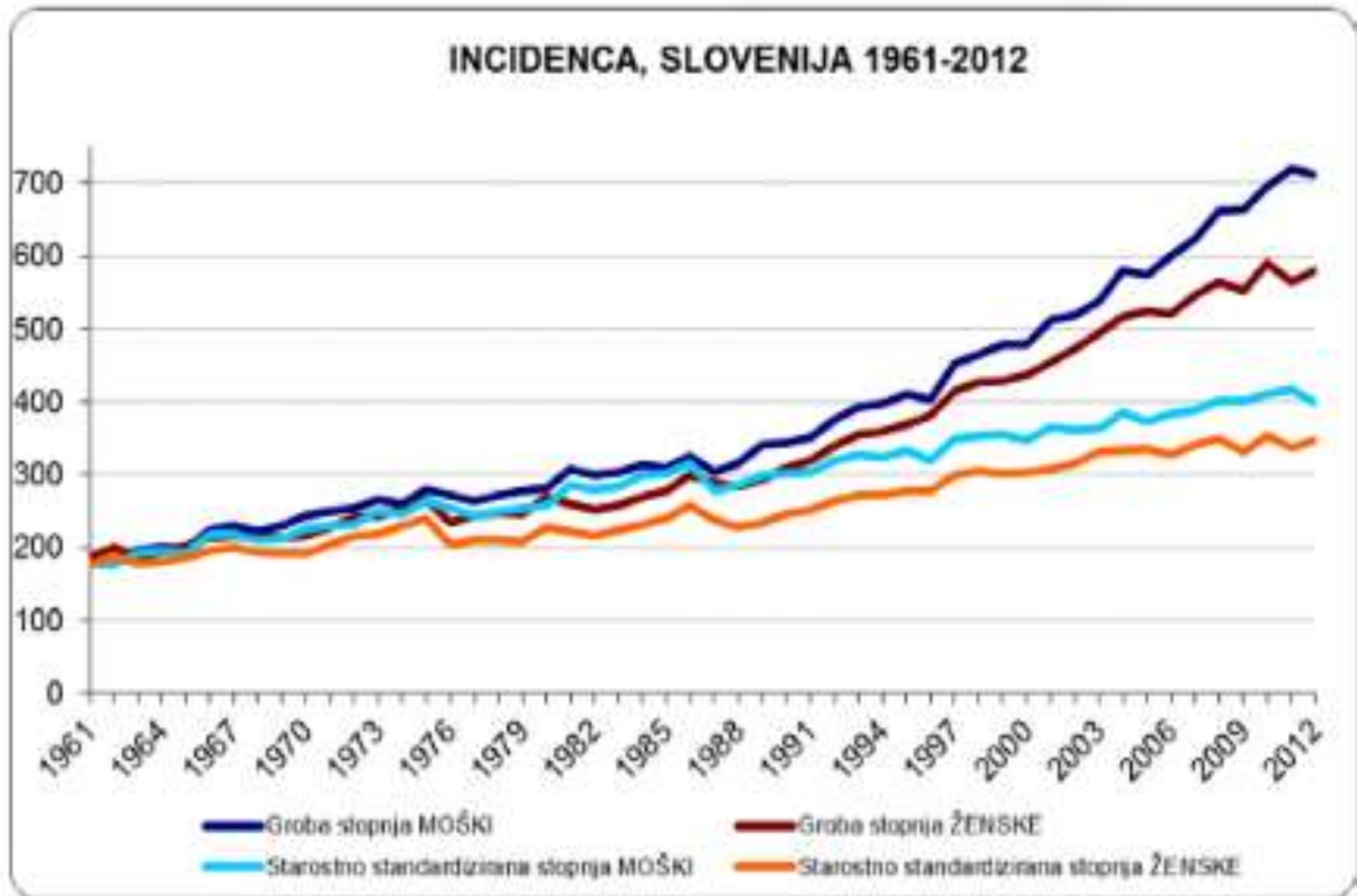

Odstotni delež raka skupaj, Slovenija 2013

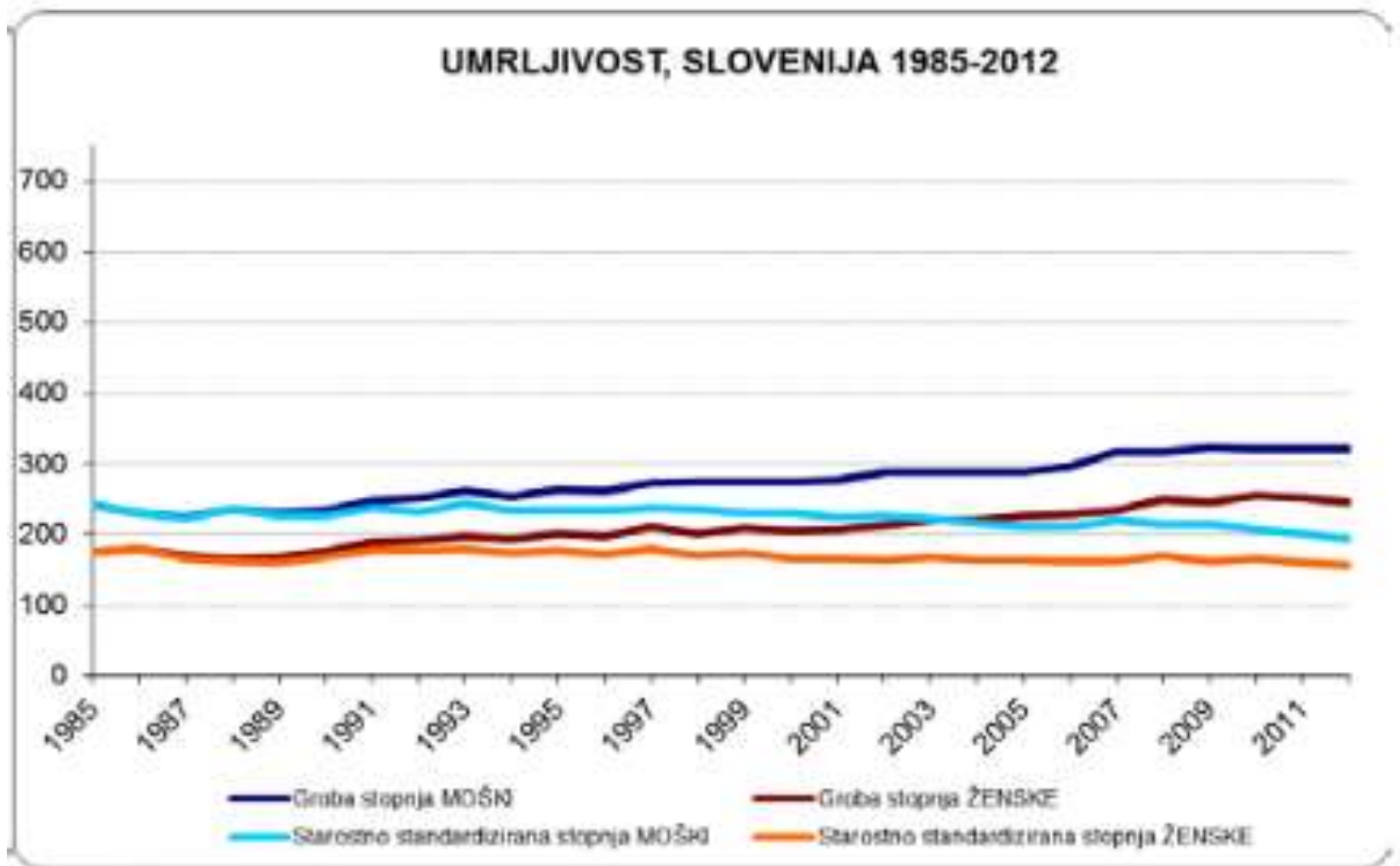
MOŠKI IN ŽENSKE / MALES AND FEMALES

Rak: časovni trend na 100.000 prebivalcev

Rak: časovni trend na 100.000 prebivalcev

Pravilnik

Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (Uradni list RS, št. [19/98](#), [47/98](#), [26/00](#), [67/01](#), [33/02](#), [37/03](#), [117/04](#), [31/05](#), [83/07](#), [22/09](#) in [17/15](#))

Zora

Državni program zgodnjega odkrivanja
predrakavih sprememb
materničnega vratu

1.2.5. *Preventivni pregled za preprečevanje raka materničnega vratu*

- Na področju ginekoloških rakov je po priporočilih Evropske zveze pri vseh **asimptomatskih ženskah** uspešno in učinkovito le populacijsko odkrivanje (presejanje) predstopenj raka materničnega vratu (test PAP).
- Pregled za preprečevanje raka materničnega vratu se opravi **enkrat na tri leta** (po dveh negativnih izvidih testa PAP v obdobju enega leta).

- Na preglede po tej shemi prihajajo **ženske, stare 20-64 let**, same, na povabilo osebnega ginekologa (opredeljene) ali na vabilo državnega programa ZORA. **Ženske, starejše od 64 let, lahko pridejo na preventivni pregled same, niso pa vabljene.** Če je izvid njihovega brisa negativen, veljajo zanje pravice iz programa **do starosti 74 let.**
- Opomba: **Po 75. letu** starosti se ženskam omogoči dostopnost do kurativnih pregledov.

- Pregledanost, ki naj doseže najmanj 70% žensk, starih 20-64 let, v treh letih, spremlja **centralni informacijski sistem** državnega programa ZORA (**Register** organiziranega odkrivanja raka materničnega vratu), ki vodi evidence o vseh opravljenih brisih na ravni vse države in pripravlja seznam žensk, ki jim v treh letih ni bil pregledan bris ali niso bile na potrebnem kontrolnem pregledu.

- **Sezname žensk**, ki jih je potrebno povabiti na preventivni in/ali kontrolni ginekološki pregled za namen odkrivanja in preprečevanja raka materničnega vratu, lahko državni **program ZORA** pošlje ginekologom, ki izvajajo dejavnost preventivnega zdravstvenega varstva žensk ali te ženske povabi sam. Pri tem se državni program ZORA **povezuje z območnimi koordinatorji**, območnimi odgovornimi ginekologi, območnimi enotami NIJZ in NIJZ Slovenije.

Preventivni pregled za preprečevanje raka materničnega vratu obsega

- pregled zdravstvene dokumentacije;
- družinsko, osebno, ginekološko in porodniško anamnezo, anamnezo o življenjskih navadah, dejavnikih tveganja, spolnih navadah, reproduktivnih namenih, o rabi kontracepcije ali hormonskega nadomestnega zdravljenja;
- ginekološki pregled: inspekcija nožnice in materničnega ustja ter bimanualna palpatorna vaginalna preiskava;

- odvzem brisa z zunanjega materničnega ustja.
- svetovanje o dejavnikih tveganja in možnostih preprečevanja.

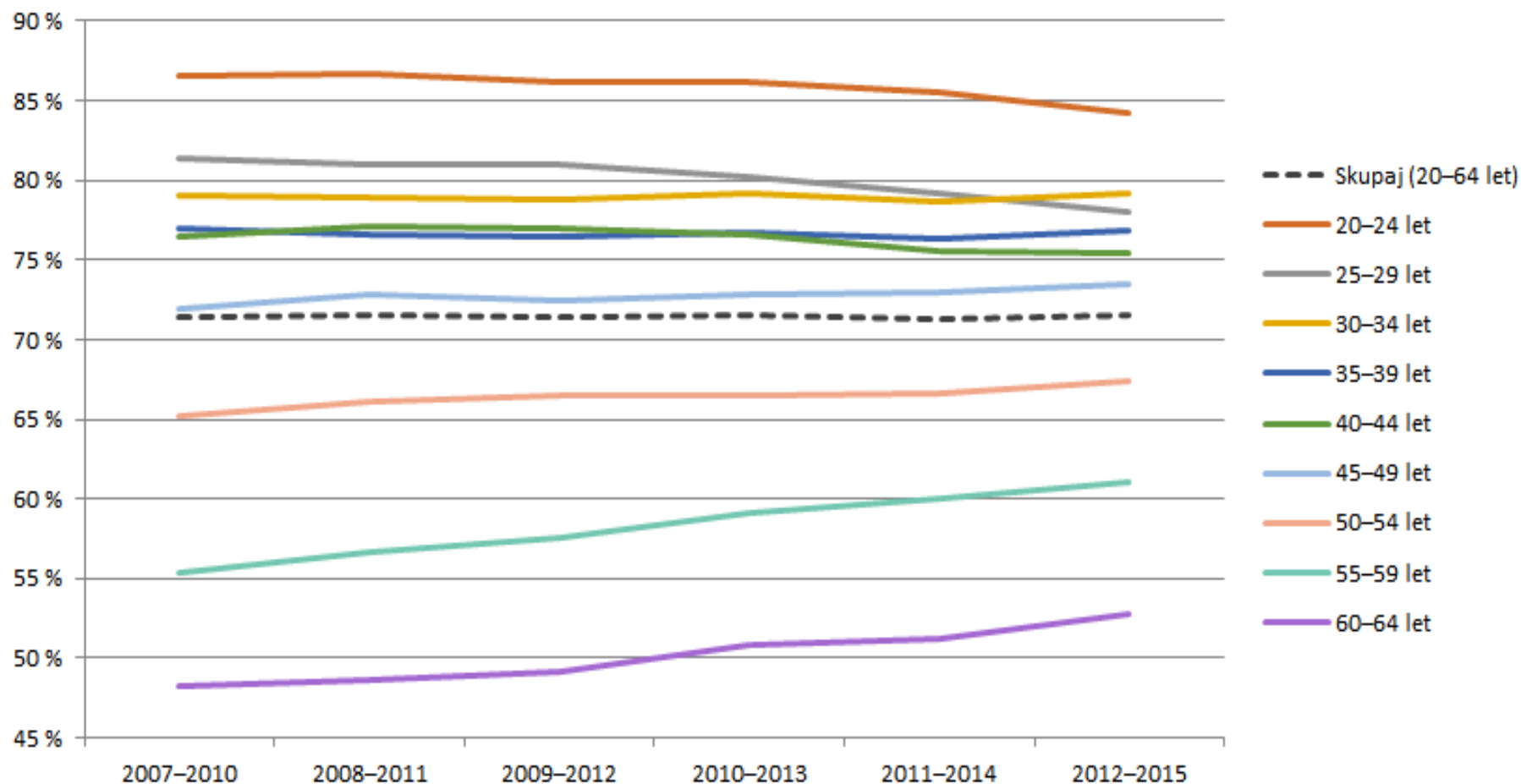
Uspehi programa ZORA

- **V letih 2007-2009 je v skupini žensk, starih 20-64 let, stopnja pregledanosti nad ciljno vrednostjo 70 %.**
- **Večina žensk, ki zboli za RMV,** ne hodi na presejalne preglede.
- V primerjavi z drugimi državami v Evropi se Slovenija lahko pohvali z dobro prepoznavnostjo programa med ciljno skupino, visoko pregledanostjo žensk, Registrom, ki s svojo zbirko podatkov pokriva celotno državo, in s povezavo s Centralnim registrom prebivalstva, ki omogoča aktivno vabljenje vseh žensk iz ciljne skupine.

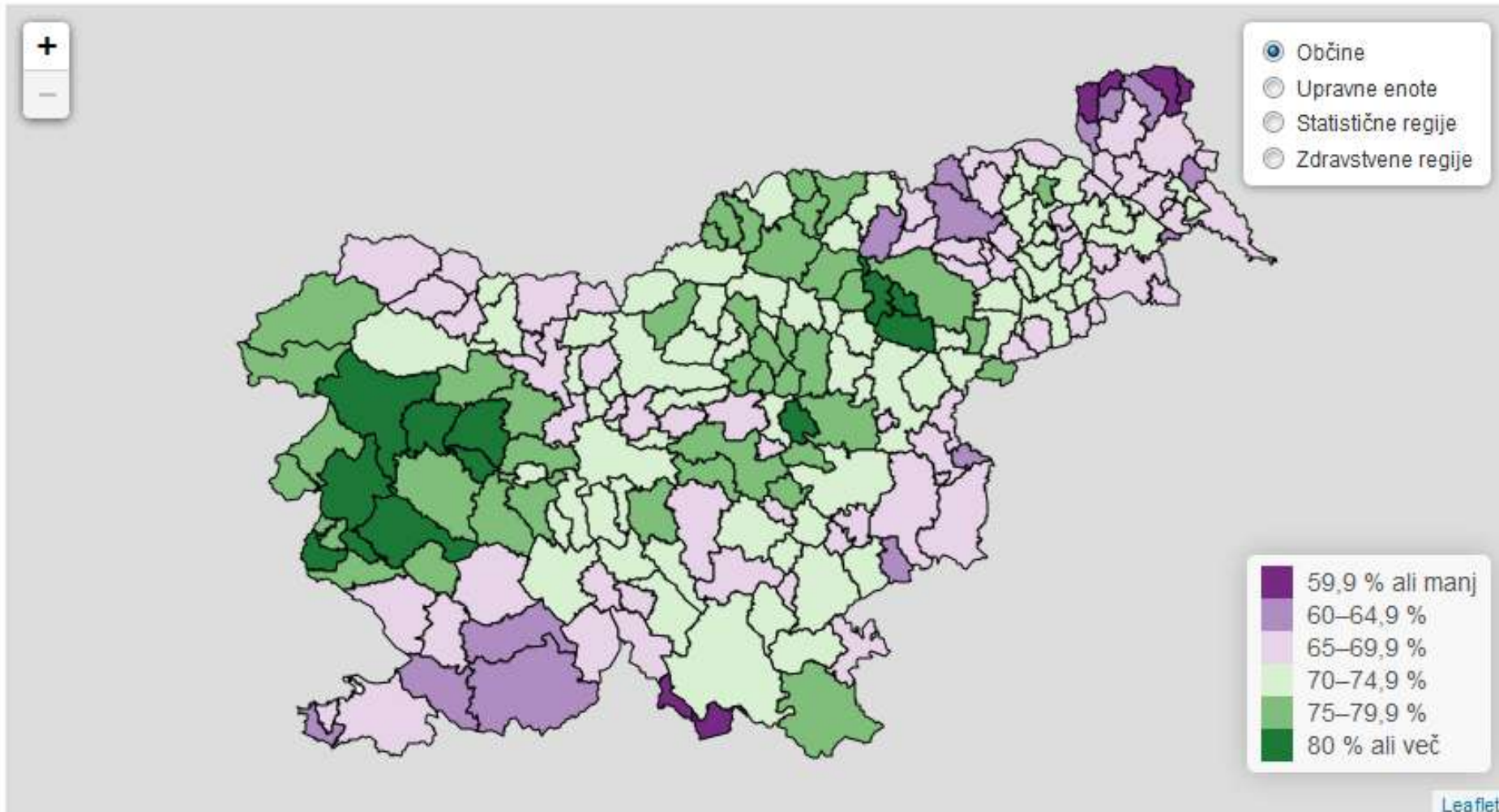
Odziv na presejalni program

- **POVZETEK REZULTATOV:** V zadnjem 3–letnem obdobju (1. 7. 2012–30. 6. 2015) pregledanost ciljne populacije DP ZORA ponovno presega 70 %, kar je razveseljivo.
- Razlike v pregledanosti so glede na starost in lokacijo stalnega bivališča žensk.
- Pregledanost je še vedno premajhna pri starejših ženskah (50–64 let) ter na jugozahodu in severovzhodu države.

Pregledanost po starostnih skupinah

Pregledanost po regijah od 1.7.2012 do 30.6.2015

Incidenca RMV

- **ZORA: Znižanje incidence raka materničnega vratu za polovico.**
- Raka odkrijemo v zgodnejši fazi, žal to ne velja za bolnice, ki se programa ne udeležujejo.

- Z vsemi, ki v njem sodelujejo (ginekologi, patologi, citopatologi, presejalci in ženske s svojo udeležbo) uspešno zmanjšuje zbolewnost za rakom materničnega vratu med slovenskimi ženskami že od leta 2003: takrat je (Register raka RS) zbolelo 211 žensk, leta 2014 pa 105 - **za polovico manj kot leta 2003.**

Število novih primerov RMV

LETO	število novih primerov (incidenca)	število novih primerov/100.000 (groba incidenčna stopnja)	starostno standardizirana incidenčna stopnja (evropski standard)	starostno standardizirana incidenčna stopnja (svetovni standard)
2014	105	10,1	8,0	6,2
2013	124	11,9	10,0	8,0
2012	118	11,4	9,6	7,7
2011	142	13,7	11,4	9,0
2010	141	13,6	11,8	9,3
2009	131	12,7	11,0	8,8
2008	130	12,7	10,9	8,8
2007	154	15,0	13,3	10,5
2006	162	15,8	14,0	11,3
2005	182	17,8	15,6	12,7
2004	198	19,4	17,2	13,7
2003	211	20,7	18,8	15,3

Dora

DRŽAVNI PRESEJALNI
PROGRAM ZA RAKA DOJK

Ministrstvo za zdravje Republike
Slovenije Onkološki inštitut
Ljubljana, Zveza za
območjevnih zdravstvenih domov

*Vabljene ženske med 50.
in 69. letom starosti.
Odzovite se vabilu.*

1.2.6. *Zgodnje odkrivanje raka dojk*

- Pri ženskah med 20. in 50. letom izvaja ginekolog na primarni ravni klinični pregled dojk enkrat na tri leta.
- Po 50. letu starosti pa se ti pregledi skupaj z mamografijami izvajajo vsaki dve leti v centrih za dojke na primarni ravni, skladno s priporočili v Strokovnih smernicah za preventivne preglede dojk v Sloveniji.

Pregled pri ženskah med 20. in 50. letom starosti obsega:

- pregled zdravstvene dokumentacije;
- družinsko, osebno, ginekološko in porodniška anamnezo, opredelitev dejavnikov tveganja;
- klinični pregled dojk (inspekcija in palpacija);
- navodilo za samopregledovanje dojk.

Pri ženskah **med 50. in 69. letom** starosti izvajajo primarni centri za dojke presejanje s preventivnimi mamografijami enkrat na dve leti. Pregled obsega:

- pregled zdravstvene dokumentacije,
- družinsko, osebno in reproduktivno anamnezo,
- klinični pregled dojk (inspekcija in palpacija) v primeru pozitivnih anamnestičnih ugotovitev,
- mamografsko slikanje v dveh projekcijah,
- navodilo za samopregledovanje dojk.

Če ženska sodi v **ogroženo skupino**

- (ženska, ki ima mamo, sestro ali hčer zdravljeno zaradi raka dojk,
- ženska, ki je prvič rodila po tridesetem letu starosti,
- ženske z benignimi spremembami v dojki, ki večajo nevarnost raka dojk, ženske, ki so že bile zdravljene zaradi raka na eni dojki), po 40. letu starosti nadaljuje s **pregledi v centrih za dojke vsakih 12-24 mesecev.**

- Ženske, pri katerih je večja možnost, da so nosilke dedno spremenjenega gena, ki jim veča nevarnost raka dojk in/ali jajčnikov, se z napotnico napoti v **ambulanto za genetsko svetovanje**, kjer se na osnovi posebnega vprašalnika oziroma ankete izračuna **tveganje za prisotnost mutiranega gena BRCA 1, 2** in glede na to priporoča oziroma odsvetuje **genetsko testiranje**.

Program DORA se širi

Prvotno OIL in UKC Maribor

Onkološki inštitut kot upravljavec programa je vspostavil mrežo za celo Slovenijo do konca leta 2017 prek dveh organizacijskih oblik presejalnih centrov:

- a) stacionarni presejalni centri, kjer bodo mamografijo izvajali javni zdravstveni zavodi z lastnimi, usmerjeno izobraženimi in stalno nadzorovanimi radiološkimi inženirji;
- b) mobilne presejalne enote, v katerih bodo mamografijo na različnih lokacijah izvajali radiološki inženirji, ki bodo usmerjeno izobraženi in stalno nadzorovani.

Strateški cilji programa v obdobju 2015 - 2020

- Do konca leta 2017 Slovenija doseže standard, ko vsaka ustrezna prebivalka med 50 in 69. letom starosti vsako drugo leto prejme osebno vabilo na pregled v njej najbližjo presejalno enoto DORE
- Do leta 2020 je povprečna udeležba v programu DORA v vsaki OE ZZZS več kot 70%, 10 let po pokritju celotne populacije se zmanjša umrljivost za rakom dojk v presejani populaciji za 25%

Rezultati v letu 2017(2016)

- V letu 2017 je bilo v okviru programa DORA izvedenih **69 534 (57.012)** presejalnih mamografij
- Ob zaključku leta 2017 je bilo z izvajanjem slikanja na 14 digitalnih mamografih v program vključenih več kot **70 % ustreznih žensk (72%)**
- V letu 2017 je bilo v programu DORA več kot **400 odkritih rakov dojk, od tega 2/3 v zgodnjem stadiju (372).**

Vloga zdravnika DM

- Poznati presejalne programe v Sloveniji in v svoji regiji
- Spodbujati bolnike, da se na te programe odzovejo
- Spodbujati tudi druge člane tima v ADM (SMS, DMS, patronažna medicinska sestra), da bolnike usmerjajo v preventivo

Koristne povezave:

DPOR Državni program za obvladovanje raka

<http://www.dpor.si/>

SLORA Slovenija in rak. Register raka RS

<http://www.slora.si/>

Register raka RS

<http://www.onko-i.si/rrs/>

ZORA

<http://zora.onko-i.si/>

DORA

<http://dora.onko-i.si/>

ZVEZA SLOVENSКИH DRUŠTEV ZA BOJ PROTI RAKU

<http://www.protiraku.si/>